

*Галина СТЕЦЬ,
канд. пед. наук, доц. кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва
факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка;*

*Микола БАРАНЕЦЬКИЙ,
здобув. другого (магістерського) рівня вищої освіти
факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка*

ХОРОВА ТВОРЧІСТЬ МИХАЙЛА ВЕРБИЦЬКОГО В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКЦІЇ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті здійснено спробу здійснити ретроспективний аналіз хорової творчості Михайла Вербицького у контексті тодішнього часу та сьогодення. Доведено, що музична спадщина митця є символом українського національного відродження не лише середини XIX ст. у Галичині, але і в наш час. З'ясовано, що композиторський доробок митця став важливою складовою загального процесу формування й розвитку української музичної культури. В умовах повномасштабної війни в Україні музика композитора з далекого Надсяння відіграє особливу роль в утвердженні української незалежності та формуванні нашої ідентичності.

Ключові слова: *М. Вербицький, хорова музика, українська музична культура, «перемиська» композиторська школа, національно-культурне відродження, лідертафель, Державний Гімн, повномасштабна війна в Україні.*

Серед видатних митців в українській музичній культурі надзвичайно талановитою та яскравою особистістю є постать М. Вербицького (1815–1870). Один з перших професійних композиторів Галичини, засновник «перемиської» композиторської школи [5], хоровий диригент, священник, педагог, музично-громадський діяч, автор музики Державного Гімну «Ще не вмерла Україна».

Внесок митця у мистецьку скарбницю нашої держави та культуру українського народу загалом є надзвичайно великим. М. Загайкевич, досліджуючи творість М. Вербицького, відносить його «до тих, хто закладав підвалини національної композиторської школи, сприяв становленню

самобутнього українського мистецтва і його органічного входження зі своїм власним неповторним голосом в систему європейської культури» [1].

Найкращі здобутки композитора яскраво відстежуються у сфері хорового мистецтва, зокрема духовної музики, в якій митець створив понад сорок композицій. Застосовуючи канонічні тексти греко-католицької служби у музичній діяльності, отець Вербицький створює справжні літургійні шедеври, такі як «Єдинородний Сине», «Святий Боже», «Алилуя», «Іже Херувими», «Достойно», «Отче наш». Ці духовні твори і сьогодні вважаються неперевершеними перлинами української музично-хорової культури. С. Людкевич писав про М. Вербицького як найбільшого, після Бортнянського, «духовного хорового композитора», «творця хорового стилю в Галичині» [6].

Варто зауважити, що церковна музика митця пов'язана з творчістю Д. Бортнянського, а саме з його духовними концертами, які вплинули у подальшому на формування його релігійної творчості. Отець Михайло один з перших започаткував відхід від одно- та двоголосся до високопрофесійного багатоголосся. Особливість Літургії М. Вербицького, – це помітний слід партесного хорового співу як «концертного стилю, що базувався на основі різноманітних контрастних зіставлень» [7, с. 50]. Ю. Ясіновський зазначає, що композитор «притримувався типового дитячо-чоловічого складу хорових голосів (дисканти, альти, тенори, баси); використовував принцип концертности як постійне чергування всієї хорової маси (*tutti*) й ансамблю солістів (*solì*); часто спирався на типово барокові контрасти: ладіві (чергування паралельних мажору і мінору), динамічні (голосно – тихо); вживав двохорність як один з найпоширеніших хорових складів українського та європейського барокового стилю (двохорне Христос воскрес); зберігає також давнішу форму написання басового ключа у вигляді бемоля» [7, с. 50].

Хорова творчість М. Вербицького характерна майстерною музичною інтерпретацією поезії Т. Шевченка, – композитор один з перших здійснив переклад «Заповіту» для подвійного хору (мішаного та чоловічого), соліста (бас) та симфонічного оркестру, створивши чудову кантату, яка належить до

його наймасштабніших і найвидатніших композицій. Цікавим є факт виконання обидвох «Заповітів» – М. Вербицького та М. Лисенка на святковому Шевченківському концерті у Львові в 1868 р., які відзначалися однаковою цінністю. Л. Кияновська відстежує символізм у перетинанні шляхів «двох корифеїв української національної композиторської школи, митців різних поколінь» та початок в «українській професійній музиці шевченкіани, що сьогодні налічує декількасот творів у різних жанрах і стилях» [4, с. 24–25].

У контексті національно-культурного відродження Галичини хорова музика М. Вербицького відзначалася новаторством в сенсі використання літературної творчості українських авторів – І. Гушалевича, В. Шашкевича, Ю. Федьковича, В. Стебельського. На тексти цих поетів композитор створив чимало відомих світських творів, таких як «До зорі», «Мир вам, браття» І. Гушалевича, «Жаль», «Цвітка молить» В. Шашкевича, «Поклін» Ю. Федьковича, «Заповіт» Т. Шевченка та інші.

Серед численних хорових композицій митця, окрім любовної, сентиментальної лірики, знаходимо твори патріотичного спрямування. Так, досить відома пісня, написана для чоловічого квартету, на слова В. Стебельського «Дай, дівчино, нам шампана» містить такі рядки: «Гей, за нарід чаша тая! Я за нарід душу дам! Слава, мати дорогая, в мучеників зложить храм!» [2]. Громадянсько-патріотична позиція отця Вербицького була відзначена С. Людкевичем, який вважав композитора «не тільки музикантом, а також символом нашого національного відродження в Галичині. Він, як всякий справді великий творчий талант, став найкращим виразником наших національних змагань і думок у 40–70-х роках ХІХ ст.» [6, с. 244].

Велика кількість хорових творів композитора була написана у формі чоловічих квартетів, за взірцем німецьких патріотичних пісень – застольних *Liedertafel* (лідертафель). М. Вербицький переніс традицію німецької пісні «на український ґрунт і вона набула поширення у середовищі співацьких чоловічих гуртків» [2]. Поява в Галичині у середині ХІХ століття музичного феномену лідертафель була пов'язана саме з його ім'ям.

У межах публікації окремої уваги заслуговує пісня-гімн «Ще не вмерла України і слава, і воля» на слова П. Чубинського, яка цілком заслужено вважається вершиною патріотичної творчості Михайла Вербицького. Цей музичний твір посідає особливе місце у творчості композитора. Доречно додати, що створення Національного гімну митцем відбувалось не на замовлення владної верхівки, чи в якомусь піднесеному патріотичному настрої, а «в результаті поступового національного визрівання, патріотичного самоусвідомлення, що відбувалося у руслі національного відродження Галичини в середині XIX ст.» [7, с. 45]. У хоровому виконанні цей твір прозвучав у Перемишлі, як патріотична пісня, в якості гімну, – через рік першого липня 1864 р. Текст цієї пісні з нотами був виданий у збірнику пісень під назвою "Кобзар". Надруковано вперше у Львові в 1885 р.

Дослідник історії Державного Гімну «Ще не вмерла Україна» О. Зелінський виділяє три періоди, в яких поступово відбувалось перетворення цього твору зі звичайного патріотичного до національного символу держави:

- *перший період* (1863–1885) – трактування музичного твору як патріотичної пісні;
- *другий період* (1885–1918) – набуття ознак національного гімну;
- *третій період* (1918–1921, 1939 р., з перервами в історії побутування і до сьогодні) перетворення на національний символ держави Україна [3].

Сучасні суспільні виклики, обтяжені війною, в яку втягнуто нашу країну, актуалізують потребу переосмислення нашої історичної приналежності та власної ідентичності. Воєнні події по-особливому підсилили нове трактування Державного Гімну «Ще не вмерла Україна», надали нової життєвої сили гімну отця Михайла, який «не лише зміцнив і скріпив патріотичний дух народу, але й став потужним стимулом для переосмислення власної історії, дав можливість побачити в нашій історії справді вартісне та невмируще» [3, с. 122].

Сьогодні, як ніколи, є актуальним виконання Державного гімну України для підняття бойового духу наших воїнів, волонтерів та усіх, хто в різний спосіб підтримує нашу країну. Володіючи величезною мобілізуючою силою,

цей мистецький твір зачаровує власною артистичною досконалістю та довершеністю, пробуджує почуття патріотизму та громадянської свідомості для мільйонів українців, які живуть у нашій державі та далеко за її межами.

Початок ХХІ ст. ознаменувався доленосними подіями, пов'язаними з Помаранчевою революцією 2004 р., Революцією гідності 2013–2014 рр., а тепер і повномасштабною війною в Україні. Ці сучасні історичні процеси вивели Державний гімн на рівень хіта у виконанні українських співаків, музикантів та широкої громадськості. Влаштування різноманітних флешмобів з виконанням гімну України серед молоді свідчить про те, якого важливого значення набуває цей твір для сучасного покоління.

Висновки. Отже, хорова творчість Михайла Вербицького є символом українського національного відродження не лише середини ХІХ ст. у Галичині, але і в наш час. Музичний доробок корифея української національної композиторської школи має надзвичайно велике значення для прийдешніх поколінь, адже він належить до золотого фонду мистецької скарбниці України.

Поєднавши західноєвропейські та національні риси, композиторська спадщина митця стала важливою складовою у загальному процесі формування й розвитку української музичної культури.

У сучасних умовах повномасштабної війни в Україні музика композитора з далекого Надсяння, Михайла Вербицького відіграє особливу роль в утвердженні української незалежності та формуванні нашої ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загайкевич М. Михайло Вербицький. Сторінки життя і творчості. Львів : Місіонер, 1998. 148 с.
2. Захарчук О. Михайло Вербицький – священик і композитор (до 150-х роковин смерті). *Музика* : веб-сайт. URL: <http://mus.art.co.ua/mykhaylo-verbytskyu-sviashchenyk-i-kompozytor-do-150-kh-rokovyn-smerti/> (дата звернення: 26.11.2022).

3. Зелінський О. До історії Державного Гімну України : навчальний посібник. Львів : Сполом, 2008. 137 с.
4. Кияновська Л. Михайло Вербицький (1815–1870). *Українська музична література* / за ред. Л. Яросевич. Тернопіль : Астон, 2002. Вип. 2. С. 20–44.
5. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики / упоряд. Ю. Ясиновський. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1995. С. 87–94.
6. Людкевич С. Михайло Вербицький та українська суспільність : дослідження, статті, рецензії, виступи / упоряд. З. Штундер. Львів, 1999. Т. I. 347 с.
7. Ясіновський Ю. Композиторська спадщина отця Михайла Вербицького в історичній ретроспекції: минуле, сучасне, майбутнє. *Українська музика*. 2015. № 3(17). С. 44–55.